

KULTŪRA

MENAS ✎ LITERATŪRA ✎ MOKSLAS

NEBIJOKIME

Lietuva sulaukė net tik garbingo svečio ir iškilios asmenybės – Jo Šventenybės Popiežiaus Pranciškaus, – bet, sakyčiau, ir malonės. Tie, kas žvelgia giliau, mato ne reginio pompastiką (penas skeptikams ir ironizuotojams, ateistams ir pagonims), bet viltį. Juk dabar – sunkūs laikai Lietuvai; ne ekonominiu, bet veikiau dvasiniu požiūriu. Ir reikia kažko, kas pakeltų aukštyn širdis. Kaip tada, kai Popiežius Jonas Paulius II pasakė – „Nebijokite“.

Dabar mums vėl reikia šito žodžio. Nebijokime.

Nebijokime būti drąsūs ir ryžtingi, garbingi ir kilnūs, nors daugelis juoksis ir sakys, kad tai pasenę ir nerimti dalykai, yra kur kas svarbesnių – nauda, garbė, įtaka. Ne, nėra. Niekas svarbiau nėra už drąsą ir tiesą. Niekas nėra svarbiau už meilę savo artimui ir tikėjimą Išganytoju. Ir už tą dvasios kuklumą, kuris yra didingas, skaistus ir galingas, ir niekuo neprimena vergo nusizeminimo ir bailio nuolankumo.

Nebijokime būti tiesūs, nebijokime sakyti tiesos. Būkime ištikimi jai taip, kaip būname ištikimi savo sąžinei, taigi ir Viešpačiui.

Tai labai reikalinga šiandien, kai krikščionybė puolama iš visų pusių. Kai puoselėjami įvairiausi tikėjimai, ypač pagonybė, siejant ją su kažkokiu mistiniu lietuvių tautos dvasingumu, nereikalaujančiu iš žmogaus jokių proto ir dvasios pastangų tam, kad jis suvoktų, jog yra Viešpaties kūrinys, turintis aiškų gyvenimo tikslą, o ne dievų žaislas, nusilenkiantis likimui. Arba apskritai išjungiant krikščionybę iš viešojo diskurso ir visuomeninio bei politinio gyvenimo kaip kažkokį erzinantį, nepatogų buvusių laikų reliką, naudojant pragmatiskąją mokslo ir medijų įtaką. Nes krikščionybė iš tiesų nepatogi ir iš tiesų erzina. Nes ji neprisitaiko prie modernių laikų ir naujų žmogaus sampratų, o laikosi įsikibusi senų tiesų.

Ir daugelis žmonių bijo, kad *naujieji laikai* jų nesupras, jeigu jie pasakys, kad yra krikščionys ir kad Kristus yra vienintelis kelias, kuriuo einant, pasiekiamas žmogaus kaip Viešpaties kūrinio triumfas. Kaipgi šitaip – vienintelis kelias! Juk tai baisu, nes pasaulis yra daugiakalbis, daugiakultūris, daugialytis ir niekas negali varžyti žmogaus pasirinkimo laisvės, nors jis rinktųsi velniai žino ką, kad ir pavyzdžiui, kaip išradingiau save pribaugti.

Nebijokime, kad mūsų nesupras. Nes *naujieji laikai* – tai tik efemeriskas posakis, slepiantis dalykus, kurie nesikeičia nuo pasaulio pradžios.

Nebijokime. Nes tikėjimas – žodis, kurį nūdienu devalvavo kaip ir daugelį kitų didžiųjų žodžių – yra didelė jėga, mus vienijanti ir stiprinanti. Ir ne *naujiesiems laikams* ją įveikti.

Renata Šerelytė

Laimono Ciuniaus nuotr.

*O Dievas tai su mumis!
Ir todėl viskas paprasta baisiai,
Nors kažkas ten paleido nasrus ir šunis,
Ant vilkduobės šilką užraizgė.*

*Ir artėja artėja naktis,
Baugi, kad net medžiai braška,
O mes, kaip matai, palikti
Be ginklo, šermukšnio bent lazda*

*Reikėtų nustverti, tačiau
Šermukšnio kuplaus nesimato - -
Tik laimė: tas Didelis vis va arčiau
Savo baltą šešėlį meta.*

Henrikas Algis Čigriejus

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

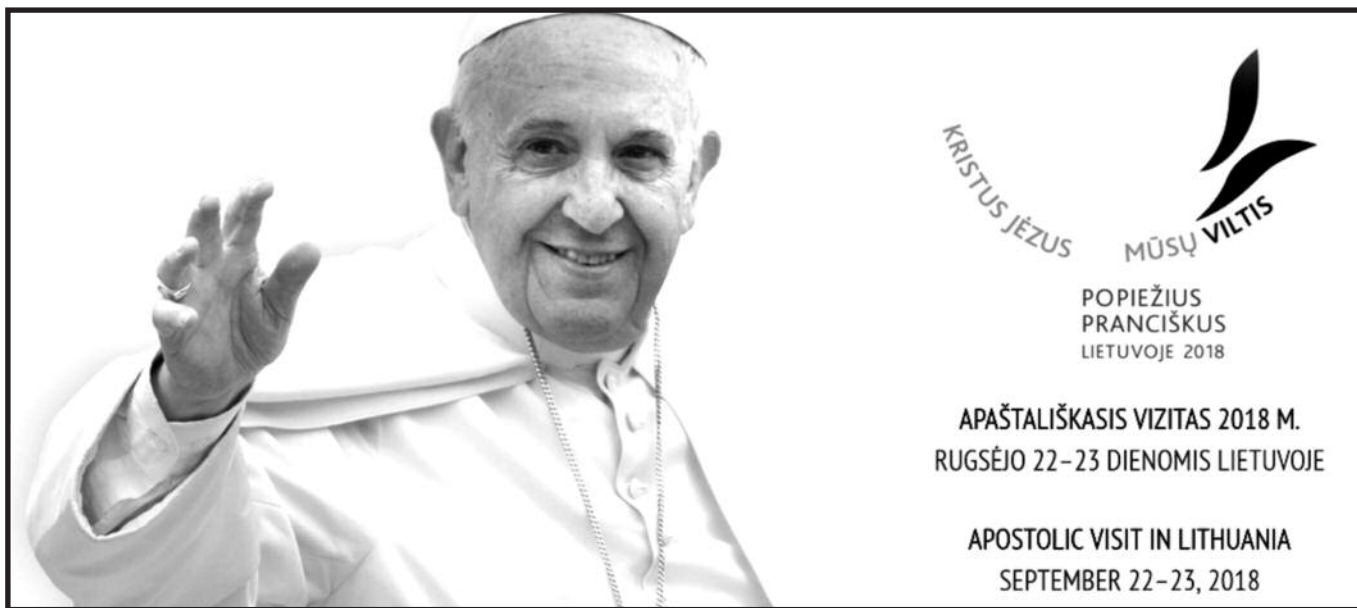

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Nebijokime • 2-as psl. Popiežių vizitai Lietuvoje: nuo Jono Pauliaus II iki Pranciškaus • 3-as psl. Perpetua Dumšienė. Tautos atmintis • 4-as psl. Astrida Petraitytė. Žydiški pasakojimai • 6-as psl. Juozas Algimantas Krištopaitis. Lidijos Šimkutės kūryba dviejų skirtingų kultūrų šviesoje • 7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė. Karolis Strautniekas – garsus modernios dienos menininkas, tebeturintis dvi ausis • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Valdovų rūmų paramos komiteto JAV ataskaita • Dešimtosios Vaidmantinės

Popiežių vizitai Lietuvoje: nuo Jono Pauliaus II iki Pranciškaus

Gediminas Mikelaitis

Pirmasis istorinis dabar jau palaimintojo popiežiaus Jono Pauliaus II vizitas Lietuvoje (1993 m. rugsėjo 4–8 d.) įvyko tik išvedus iš Lietuvos sovietinę kariuomenę (1993 m. rugpjūčio 31 d.). Tai buvo paramos ir pagarbos ženklas mūsų valstybei ir visiems jos žmonėms. Popiežius vizitas į Lietuvą dvasiškai sustiprino netvirtas mūsų jaunos valstybės pastangas žengti tik atgautos laisvės keliu. Jis turėjo įtakos vėlesnei valstybės ir Bažnyčios bendradarbiavimo plėtrai – pasirašytos sutartys su Vatikanu. Programinis pontifiko šūkis: „Nebijokite! Atverkite duris Kristui“ padaršino nebijoti viešai išpažinti savo tikėjimo. Jis ragino nusimesti okupacijos gynybinį kiautą ir skatino Bažnyčios atsinaujinimą. Prisiminkime, juk kaip tik šis popiežiaus nuolatinis drąšinimas viešai išpažinti tikėjimą be prievartos sugriovė totalitarinę komunizmo imperiją Rytų Europoje.

Jono Pauliaus II kalbose Lietuvoje galime aptikti ir mūsų gyvenimui skirtas gaires. Pavyzdžiui, kalboje Vilniaus arkikatedroje kunigams ir vienuoliams jis ragino daugiau dėmesio skirti tautos socialiniams reikalams; gilintis į Bažnyčios socialinį mokymą. Jame galima rasti ne konkrečius visuomenės raidos kelius, bet „teisingus principus ir tinkamus kriterijus“, padaršinančius išspręsti aktualius tautos uždavinius bei priimti veiksmingus sprendimus. Taigi popiežius drąsino viešai skelbti Evangeliją ir visuomeniškai padėti vargšams.

Popiežius kalbėjo ir apie jaunoms demokratinėms santvarkoms gresiančius laisvės iškraipymo pavojus. Apie toleruojamus pavojingus ryškius prieštaravimus tarp formalių demokratijos taisyklių ir nedemokratiško valdymo, tarp laisvės bei žmogaus teisių pripažinimo ir didelių neteisrybių bei socialinės diskriminacijos. Apie tai, kad socialinės permainos visada turi eiti kartu su moraline atsakomybe. Demokratija neturi tapti sistema taisyklių, „nepakankamai įsišaknijusių vertybėse“, kurios įdiegtos į pačią žmogaus esmę. Ir jos turėtų būti kiekvienos bendruomenės pagrindas. Dėl tariamos teisės į laisvę nevalia neapsaugoti silpniausių, vargingiausių visuomenės luomų orumo.

Popiežius ragino kitų šalių diplo-

matus sudaryti sąlygas jaunoms demokratijoms subręsti, kad išnyktų nesantaika, sumažėtų susidūrimo galimybė tarp kultūrinių, etninių, religinių bendruomenių. Demokratija rei-

kalauja kantraus mokymosi, kad šį valdymo forma į bendruomeninį gyvenimą įtrauktų visus piliečius.

Jonas Paulius II kalbėjo ir apie mąstymo etiką, ieškančią ne tik logi-

Popiežiaus Pranciškaus biografija

Tikrasis vardas – Jorge Mario Bergoglio.

Tai pirmasis popiežius – iš Lotynų Amerikos; Jėzaus draugijos (Jėzuitų) narys; pasirinkęs Pranciškaus vardą.

Pagarsėjęs tuo, kad – mėgo važinėti autobusu ir metro; pats gaminosi maistą; brangina pamaldumą Švč. Mergelei Marijai; lanko vargstančius, skurstančius, nuskriaustuosius; vengia prabangos; mėgsta futbolą ir tango.

Moka ispanų, italų, anglų, prancūzų, vokiečių kalbas.

1936 m. gruodžio 17 d.

Gimė Argentinos sostinėje Buenos Airėse imigrantų iš Šiaurės Italijos šeimoje.

1958 m.

Įstoja į kunigų seminariją, bet netrukus pereina į Jėzaus draugiją (jėzuitus).

1960 m.

Duoda pirmuosius jėzuitų įžadus. Studijuoja Čilėje.

1963 m.

Argentinoje apsigina filosofijos mokslų diplomą.

1964–1966 m.

Dirba literatūros ir psichologijos mokytoju.

1967–1970 m.

Studijuoja teologiją San Migelio seminarijoje.

1969 m. gruodžio 13 d.

Įšventinamas kunigu.

1970–1971 m.

Atlieka jėzuitų trečiojo etapo formaciją Ispanijoje.

1971–1973 m.

San Migelio seminarijoje dirba novicijų (naujokų) magistru ir patarėju.

1973 m. balandžio 22 d.

Duoda amžinuosius vienuolinius įžadus.

1973–1979 m.

Išrenkamas Argentinos jėzuitų provincijolu.

1980–1986 m.

Jėzuitų kolegijos rektorius.

1986 m.

Išvyksta į Vokietiją tęsti studijų ir užbaigia disertaciją apie katalikų mąstytojo Romano Guardinio filosofiją.

1992 m. gegužės 20 d.

Popiežius Jonas Paulius II tėvą J. M. Bergoglio SJ paskiria Buenos Airių vyskupu augziliaru.

1992 m. birželio 27 d.

Konsekruotas vyskupu.

1997 m.

Vyskupas J. M. Bergoglio SJ paskirtas savo arkivyskupo koadjutoriumi.

1998 m. vasario 28 d.

Paskirtas Buenos Airių arkivyskupu.

2001 m. vasario 21 d.

Popiežius Jonas Paulius II arkivyskupą J. M. Bergoglio SJ paskiria kardinolu.

2005–2011 m.

Paskirtas Argentinos Vyskupų Konferencijos pirmininku.

2013 m. kovo 13 d.

115 kardinolų konklavos metu išrenkamas popiežiumi. Pasirenka Pranciškaus vardą.

Parengta pagal: [Popieziausvizitas.lt](#)

nio nuoseklumo, bet drąsa, pasitikėjimu, atvirumu paslapčiai proto veikla galėtų sukurti dvasinę atmosferą. Tiesos ir gėrio vidinė sąsaja atverianti protui kelią, vedantį link paslapties. Tokiame kultūros klimato gali atsirasti plati erdvė tikėjimo pokalbiui su kultūra. Popiežius skatino plėsti bendruomenių evangelizaciją, kurią lemia dvi pastoracinio darbo kryptys: kunigijos atnaujinimas ir pasauliečių rengimas bei jų apaštala-vimas.

Kaip tikintieji, kaip lietuviai, kaip Lietuvos piliečiai klausime savęs, ar pavyko įvykdyti pirmą kartą Lietuvą aplankiusio popiežiaus nubrėžtas gaires? Ar išmokome praktikuoti sūnišką Dievo baimę ir „įžengti į viltį“? Kiek prisidėjome kurdami teisingą socialinę politiką, krikščionišką solidarumą ir bendruomeniškumą, kai Lietuvoje emigracija, socialinė atskirtis ir turtinė nelygybė tapo vienos didžiausių Europos Sąjungoje? Ar kūrėme pilietinę, atsakingą visuomenę, kurioje didėtų ekonominis išsivystymas, mažėtų nesaugumo jausmas, kurioje teisingumas būtų visiems jos nariams, o ne tik turtingiausiems ir įtakingiausiems?

* * *

Prisimindami Jono Pauliaus II išsakytus padaršinimus ir žvelgdami į save, į Lietuvą, laukiame atvykstant popiežiaus Pranciškaus. Su šūkiu „Kristus Jėzus – mūsų viltis“ jis kvies žmones su krikščioniška viltimi kreipti žvilgsnius į ateitį.

Popiežių Pranciškų kaip ganytoją suformavo jėzuitiškas dvasingumas ir Lotynų Amerikai būdinga išlaisvinimo teologija. Paskelbtuose apaštalinuose dokumentuose (Evangelii Gaudium – „Evangelijos džiaugsmas“; Laudato si – „Būk pagarbintas“; Amoris laetitia – „Meilės džiaugsmas“; Gaudete et exsultate – „Būkite linksmi ir džiūgaukite“) jis didelį dėmesį skiria Bažnyčiai kaip Dievo tautai, Dievo kūrinių išsaugojimui ir dvasinei ekologijai, išganingajam Dievo gailestingumui, silpniesiems – neįgaliesiems, ligoniams, neturtingiesiems, vaikams, seniems žmonėms. Jis renkasi atvirą Bažnyčią, kuri eina į gatves.

Popiežius pasižymi paprastumu ir nuolankumu, pasirengimu visiems padėti, ypač vargšams, beturčiams, benamiams, nuskriaustiesiems. Popiežius Pranciškus – tai vilties kupinas žmogus, tarnaujantis Evangelijai dėl pasaulio vilties. Jis trokšta susitikti su kiekvienu, ypač stokojančiu, puoselėja susitikimo kultūrą, tikėdamas, kad kiekvienas žmogus gali mums ką nors duoti, kaip ir kiekvienas gali gauti ko nors iš mūsų. Popiežius Pranciškus atvyksta į Lietuvą visiems plačiai atverti vilties kelius.

Popiežiaus Pranciškaus mintys

„Krikščionis turi būti gyvas, linksmas, turi džiaugtis, kad yra krikščionis. Turi patirti buvimo Dievo tauta, kuri yra Bažnyčia, grožį“.

„Kryžiumi Dievas teisia mus ir visą pasaulį. Kaip Dievas teisia? Atiduodamas gyvybę už mus! Štai kur didžiausias Dievo teisingumas, kuris visiems laikams nugalėjo šio pasaulio kunigaikštį. Didžiausias teisingumas, nes didžiausias gailestingumas“.

„Viltis reiškia kur kas daugiau. Ji tarsi inkaras, nuleidžiamas į ateitį. Tai reiškia stengtis, judant teisinga kryptimi. Viltis yra teologinė sąvoka – Dievas visada šalia“. □

TAUTOS ATMINTIS

Adolfo Ramanausko-Vanago šimtmečio minėjimas Nedzingėje

Perpetua Dumšienė

Artėja ta didinga akimirka, kai Popiežiaus vizito metu bus aplankyta ir Genocido muziejuje esanti kamera, kurioje buvo ypatingai sadistiškai kankintas Lietuvos Laisvės Kovos sąjūdžio gynybos pajėgų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, tad jo istorija bus pakelta į bažnytinę ir pasaulietinę garbę, taps Laisvės kovų legenda.

Netrukus bus įvykdytas ir ilgai lauktas istorinis teisingumas – Lietuvos valstybė perlaidos savo didvyrį su iškilminga pagarba.

Ne mažiau svarbu, kad žymų partizanų vadą niekieno neraginami prisimena ir pagerbia žmonės – tai Tautos atmintis. Rudenėjant vyko ypatingai svarbus Adolfo Ramanausko-Vanago 100-mečio minėjimas kukliame Lietuvos bažnytkaimyje – Nedzingėje, bažnyčioje, kur už altoriaus buvo įrengta partizanų vado slapta vadavietė, o 1945 metų rudens naktį palaiminta Adolfo Ramanausko-Vanago santuoka. Sutuokė Adolfą Ramanauską-Vanagą ir Birutę Mažeikaitę slapta, patikimas dvasininkas, Dainavos apygardos partizanų ryšininkas, Nedzingės bažnyčios klebonas Zigmas Neciunskas. Šiame minėjime dalyvavo ne tik šeimos nariai, bet ir daug garbingų žmonių, pažinojusių partizanų vadą Vanagą arba Nedzingės kleboną Zigmą Neciunską. Daugelis minėjimo dalyvių žinojo, kad Nedzingės bažnyčioje ir klebonijoje buvo Ramanausko-Vanago vadavietė, čia vykdavo susitikimai ir pasitarimai. Minėjimo dalyviai jautėsi esą sakralioje erdvėje, ypatingo dvasinio lauko prieglobstyje – tai, ką žmogui suteikia autentiška vietos dvasia, to nepatirsi jokioje kitoje pasaulio vietoje.

Nedzingiškių parengtame minėjimo tekste rašoma: „Tautos kova dėl savo laisvės ir Lietuvos valstybės nepriklausomybės yra amžina vertybė, ir kiekvienas tos kovos dalyvis vertas pasididžiavimo. Sunkus partizanų karas iškėlė ypač įsimintinų asmenybių. Nedzingės minėjimo dalyviai su pasididžiavimu mini ir gerbia žymų partizanų karo vadą, brigados generolą, Vyčio kryžiaus kavalierių Adolfą Ramanauską-Vanagą.”

Į Nedzingę, bažnytkaimį Varėnos rajone, iš Kauno vykau kartu su Kauno šaulių choru „Trimitas”. Ir likimas taip lėmė, kad šalia manęs autobuse prisėdė būtent Laisvės kovų dalyvis, politinis kalinys Juozas Peičius. Kelionė man neprailgo, nes jis ėmė pasakoti apie gyvenimo laikotarpius, kai talkininkavo Ramanauskui-Vanagui. Vėliau jo pasakojimas persikėlė į Atkurtos Nepriklausomos Lietuvos laikus, kai su bendraminčiais sumanė statyti paminklus žuvusiems partizanams. Vienas tų paminklų, skirtas žuvusiems Nedzingės partizanams ir 1941 metų sukilimo dalyviams, yra šalia Nedzingės bažnyčios.

Nedzingės bendruomenė ir Perlojos klebonas Ažuolas Miliauskas, aptarnaujantis ir Nedzingės parapiją, atvykstančius žmones pasitiko prie bažnyčios esančioje miestelio aikštėje. Visos išskilmės – bažnytinės ir pasaulietinės – šiandien rengiamos bažnyčioje. Besirenkančius žmones pasitiko jaunųjų Nedzingės šaulių garbės sargyba. Žmonės dalijosi malonia žinia, kad iškilmingas mišias už partizanų vadą Adolfą Ramanauską-Vanagą, jo žmoną Birutę ir už žuvusius Dainavos apygardos partizanus auko vyskupas emeritas, atvykęs iš Kaišiadorių, Juozas Matulaitis. Be abejo, žmonės labai jo laukia, nes žino, kad vyskupas pažinojo kunigą Zigmą Neciunską, dar iš tų laikų, kai jis pats buvo slapta išventintas Merkinės dekanu. Susikaupe ir susimąstę žmonės klausė vyskupo homilijos apie krikščionišką drąsą ir pasiaukojimą kovoje dėl Lietuvos laisvės.

Po iškilmingų mišių, kurių metu giedojo Senosios Varėnos bažnytinis choras „Sonata”, prasidėjo pasaulietinė minėjimo dalis, jai dvasinio polėkio suteikė ir muzikinė-literatūrinė kompozicija. Minėjimui vadovavo Nedzingės bibliotekos vedėja Irena Krutulienė ir Nedzingės šaulių vadas Albertas Jakubavičius. Minėjimo dalyviams glaudai priminti pagrindiniai Alfonso Ramanausko-Vanago biografijos ir Laisvės kovų faktai.

Minėjimo dalyviai. Iš kairės į dešinę: A. Jakubauskas, N. Skokauskas, vyskupas J. Matulaitis, J. Peičius, M. Vinkevičius, A. Kašėta, A. Ramanauskaitė-Skokauskienė, šalia – A. Skokauskienės dukra Inga Jancevičienė. Centre – menininko V. Baublio kūriniai

Adolfas Ramanauskas-Vanagas gimė 1918 metais kovo 6-tą dieną JAV. Ramanauskų šeima grįžo į Lietuvą. 1936 metais Adolfas Ramanauskas baigė „Žiburio” gimnaziją Lazdiujuose. Įstojo į Klaipėdos pedagoginį institutą, bet vokiečiams okupavus Klaipėdos kraštą institutas persikėlė į Panevėžį, todėl 1939 metais baigė jau Panevėžio pedagoginį institutą. Tais pačiais metais įstojo į Kauno karo mokyklą ir baigė paskutiniąją, 15-tąją karininkų laidą. 1940 metų rudenį pradėjo dirbti mokytoju Druskininkų krašte. 1941 metais, prasidėjus karui, A. Ramanauskas dalyvavo sukilime ir vadovavo partizanų būriui Druskininkų apylinkėse. Vokiečių okupacijos metais persikėlė į Alytų ir dirbo Alytaus mokytojų seminarijoje.

Labai reikšmingą apsisprendimo partizanauti metą, matome aprašytą atsiminimų knygoje „Daugel krito sūnų”. Būtent tas momentas, kai po antrosios sovietų okupacijos A. Ramanauskas suprato, kad okupantas siekia dvasiškai ir fiziškai sunaikinti lietuvių tautą, Lietuvos valstybingumą, tad paliko mėgstamą darbą, civilinio gyvenimo patogumus ir išėjo kovoti už laisvę – tapo partizanu Vanagu.

Partizanavimo pradžioje 1945 metų spalio 7-tą dieną Nedzingės bažnyčioje slapta vedė Birutę Ma-

žeikaitę. Sutuokė kunigas, Dainavos apygardos partizanų ryšininkas Zigmas Neciunskas-Elytė.

Ramanauskas-Vanagas kartu su Birute ėjo partizaninės kovos keliu. Ji buvo jo bendražygė ir bendramintė, slapyvardžiu – Vanda.

1948 metais Birutei ir Adolfui gimė dukra Aukutė.

Nedzingiškiai ypatingai didžiuojasi, kad legendinis partizanų vadas Nedzingėje patyrė vien gero, čia jis gyveno bažnyčioje ir klebonijoje įrengtose slėptuvėse, susitikdavo su partizanų vadais, partizanais, partizanų ryšininkais.

Pristatyti į minėjimą atvykę giminės ir artimieji: Adolfo Ramanausko-Vanago dukra Aukutė Ramanauskaitė-Skokauskienė su šeima, Varėnos rajono vadovai – Varėnos rajono meras Algis Kašėta, mero pavaduotojas Giedrius Samulevičius.

Tarp garbingų svečių – ir Laisvės kovų dalyviai. Partizanų patikėtinis ir pagalbininkas Juozas Peičius ir tremtinys, buvęs Nedzingės šaulių vadas Motiejus Vinkevičius, šiuo metu gyvenantis Merkinėje, o savo aktyvios veiklos metais gyvenęs Vartavakio kaime. Buvo malonu išgirsti, kad Nedzingės biblioteka ruošiasi užrašyti šio žmogaus istorinius pasakojimus.

Nukelta į 8 psl.

Sarapyniškių etnografinis ansamblis.

P. Dumšienės nuotraukos

Žydiški pasakojimai

Astrida Petraitytė

Jau tradicija tapo Europos žydų kultūros dienos, Europos Tarybai inicijavus, nutinkančios rugsėjį. Pagrindinę renginių organizavimo našą Lietuvoje prisiima Kultūros paveldo departamentas (KPD), bet įsijungia ir įvairios kitos institucijos (suprantama, ir žydų bendruomenė, ir žydiškąjį paveldą bei atminimą saugantieji – Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus ir kt.)

Šiemetinės dienos, vykusios rugsėjo 2–9 d., įvardytos kaip „Pasakojimai“. Visą savaitę skambėję žydiški pasakojimai buvo ir apipinti poezijos posmais bei melodijomis, ir iliustruoti materialiu (išlikusiu ar ne labai) paveldu.

Manieji šių *dienų* renginiai prasidėjo Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (LNB) rugsėjo 6 d. Avromui (Abraomui) Suckeveriui skirtos parodos „Žaibo prisiminimas“ atidarymu.

Suckeveris (gimęs 1913 m. Smurgainyse, dab. Baltarusija, miręs 2010 m. Tel Avive, Izraelis) Vilniuje išgyveno ne ilgiausią savo gyvenimo dalį, vis dėlto – ne tik savo dramatiškumu (net tragiškumu – gete žuvo motina, kiti artimieji) intensyviausią, bet ir reikšmingai persmelkusią vėlesnį, izraelietišką, regis, sėkmingą šeimos gyvenimą.

Beje, atsitiktinai ar ne, prie šio renginio prisišliejo rugsėjo 4-osios vakaras Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje, nors atstovavęs visai kitam ciklui – „Su knyga per literatūrinę Europą“: per visą vasarą antradieniais asociacija „Slinktys“ bibliotekos kieme (prastu oru – salėje) klausytojus suburdavo pasakojimams apie įvairių šalių rašytojus, su Vilniumi vienaip ar kitaip susijusius (čia gimusius, gyvenusius, apsilankiusius).

Paskutinė pristatyta šalis buvo Izraelis, nors renginį visai būtų tikę pavadinti „Vilniaus rašytojai žydai“, nes pristatytas ketvertas – be Suckeverio, dar Moshe Kulbakas, Isaak Meyer Dick, Abraomas Karpinovičius – Vilniuje praleido reikšmingą laikotarpį, įamžintą ir kūryboje.

Parodos „Žaibo prisiminimas“ atidarymas pratęsė Mickevičiaus bibliotekos vakarą ir įdėmesniu žvilgsniu į vieną iš šios ketveriukės, ir renginių veikėjais: ir vieną, ir kitą vedė LNB Judaikos skyriaus vadovė Lara Lem-

Žvilgsnis į Tirkšlių miestelį.

A. Petraitytės nuotraukos

pertienė, ir viename, ir kitame Suckeverio poeziją skaitė (jidiš ir lietuvių kalba) jos vertėjas Mindaugas Kvietkauskas; beje, prieš keletą metų pasirodė jo versta Suckeverio eilėraščių knyga „Žaliasis akvariumas“.

Šia paroda, kurioje pristatyti LNB rasti Suckeverio rankraščiai, jį užfiksavusios nuotraukos, piešiniai, poeto knygos ir pan., pasidžiaugė ne vienas garbus asmuo – ir Izraelio ambasadorius Amir Maimon, ir bibliotekos direktorius prof. Renaldas Gudauskas, ir Lietuvos žydų bendruomenės pirminkė Faina Kuklianską, beje, priminusi, kad po poros dienų, kaip visad, rugsėjį – žydų Naujieji metai (Roš Hašana vadinama šventė) ir ta proga atnešusi dovanų – kalendorių, skirtą Vilniaus gete išgyvenusiems vaikams...

Vis dėlto garbingiausios renginio viešnios statusas, suprantama, teko iš Izraelio atvykusiai Suckeverio anūkei Hadas Kalderon. Aktorė ir režisierė Kalderon išties emocionaliai perteikiantė Suckeverio gyvenimo epizodus, ne tiek remdamsai tiesioginiu bendravimu su seneliu, kiek iš jo išgirstais vilnietiškojo laikotarpio prisiminimais. O tie pasakojimai kone dektęviniai. Štai pabėgęs iš geto, priglauostas lietuvių (o gal lenkų – Baltarušėvič?) šeimos, slapčia nešusios maistą ir gete likusioms Suckeverio motinai ir žmonai, jis gebėjo gete rašytus eilėraščius perduoti Maskvon, ten jais susidomėjo ne tik žydų poetų ratelis (Ilja Erenburgas ir kt.), bet ir

pats Stalinas, kurio parėdymu Suckeveriui siųstas nedidelis lėktuvas – vienas sudužęs, pasiūstas kitas, ir jį jiedu su žmona ėję per minų lauką, sėkmingai išsėdę, nuvykę Maskvon, įsijungę į sovietinių partizanų gretas...

Šis pasakojimas ir klausukų paliko (verčiant iš anglų kalbos į lietuvių, regis, palikta ir spragų) – tarkim, kaip iš geto išsigelbėjo žmona? Bet renginiui užsitęsęs, klausimus viešniai pasiūlyta užduoti privačiai; tam nepasiryžau. Vėliau iš interneto žinias papildžiau (gal kiek kita versija): „Po geto likvidavimo poetas su mylimąja pabėgo į aplinkinius miškus ir prisijungė prie žydų partizanų, taip nuo pasyvios rezistencijos perėjęs prie aktyvios kovos. 1946 m. A. Suckeveris buvo vienu pagrindinių liudininkų Niurnbergo procese [Beje, Kalderon mums pademonstravo ekrane Suckeverio liudijimų rusų kalba fragmenta – galbūt iš šio proceso? – A.P.] Tais pačiais metais jis publikavo ir savo prisiminimų knygą „Apie Vilniaus getą“, taip ir literatūriniu, geriausiai jam pažįstamu, būdu pasmerkęs Holokaustą. Tačiau net po karo A. Suckeverio gyvenimas nenu-rimo. 1948 m. jis gyveno Maskvoje, kur su žmona Freidke susilaukė dukros Rinos. Jausdamas, jog ir sovietinė erdvė varžo jo poetinę sielą, patekęs į simbolinį „sovietinį getą“ A. Suckeveris ėmėsi pabėgimo plano ir per Lenkiją bei Paryžių, tiesiai per aplinkui, pasiekė Pažadėtąją Žemę, Palestiną. Čia prieglobstį surado Tel Avive, kur nepaisant stipraus hebrajų kalbos kul-

tūrinio ir net politinio spaudimo, tęsė savo kūrybą jidiš kalba.”*

* * *

Ivairių dienų proga organizuojami teminiai pasivaikščiojimai suteikia progą atrasti naujų kampelių ir miestų, kuriame pragyvenai keliasdešimt metų... Taip aš, nekart ėjusi stoties link vedančia Gėlių gatve, nė įtarusi nebuvo, kad praeinu ir pro sinagogą (žinia, buvusią) – ši naujiena ištiko, KPD pakvietus į Zavelio sinagogos apžiūrą... Tiesa, pastatą atpažinti kaip sinagogą įmanu užėjus į kiemą – iš gatvės jis neišsiskiria iš gretimų, su kuriais yra „suaugęs“. Mus su sinagoga supažindinusi architektė Irena Stanionienė daugiausia dėmesio skyrė jos prisikėlimo procesui: nuo 2014 m. KPD pastangomis, finansiskai ir žydų bendruomenei prisidedant, sinagoga restauruojama. Fasadas (iš kiemo pusės) išties atsinaujinęs, o vidinėse patalpose dar pastolių miškas... Tiesa, moterų galerijos erdvė tuščia, nors ir ten, akivaizdu, darbai neužbaigti

Dabartinį pavidalą, paaikšino restauracijos darbus kuruojanti architektė, sinagoga ėgavo 1908 metais, nemažai perimdama iš ankstesnių statinių – ir dabar išorės tinke „prakirsti“ gabalai, rodantys senuosius mūrus. O privatūs Peisachovičiaus Zavelio žydų maldos namai radosi XIX a. pradžioje; pradžių pradžia buvusi mediniame pastate, nedidelėje patalpėlėje... Sinagogos istorija nutraukta 1940 m. – pokariu čia būta ir butų, ir sandėlių; pastatas gerokai nuniokotas. Dar restauratoriams paliktas papildomas (greta suniokoto vidaus dekoro atkūrimo ir pan.) galvosūkis – patalpų pasieniais nutiesti vamzdžiai, kuriais šiluma tiekiamą gretimams namams...

Paklausę paskaitėlės, pasivaikščioję tarp pastolių (ir maldos patalpoje, ir gretimose – biblioteka buvusioje), buvome pakviesti grįžti į Moterų galeriją – ten po KPD atstovės, šių dienų organizatorės Nijolės Narbutaitės ir Žydų bendruomenės vadovės Fainos Kuklianskų sveikinimo žodžių mūsų laukė dainininkų Saulės ir Vitalijaus Neugasimovų bei arfininkės Gabrielės Ašmontaitės koncertas „Nuo Jeruzalės iki Vilniaus“. Koncertą vedęs, nemažai šmaikštavęs Neugasimovas gebėjo uždegti ir publiką – pabaigoje „Tu vėjo paklausk“ (lietuviškąją – Gyčio Paškevičiaus – Bob Dylan dainos versiją) traukė visi. Bet man, įtikėjusiai dainininko duotu pažadu (koncertą pradėjus daina „Šolom Aleichem“):

Nukelta į 5 psl.

Spektaklio „Shalom, Bellissima!“ akimirka

Pasakoja Suckeverio anūkė Hadas Kalderon

Atkelta iš 4 psl.

norįs ne žydus supažindinti su žydų muzikiniais perlais – tradicinių žydiškų melodijų pritrūko... Taip, ambicijas paglostė Bob Dylan ar Leonard Cohen įvardijimas litvakais, buvo gražu prisiminti ir Viačeslavą Ganeliną ar „Hiperbolę“, bet grįžtant iš koncerto ausyse skambėjo ne Jurgos arija (iš „Baltaragio malūno“) ir ne „Tu vėjo paklausk“, o – „Bei mir bist du schein“, jau klasika tapusi daina iš amerikietiškojo miuziklo, kurią sudainavo vienas iš klausytojų, pabai goje išiveržęs „į sceną“... Taip, arfa (keltiškoji) neįtikėtina puikiai atliepė kiekvienai dainai, žydiškai ir ne.

Beje, muzika įsiterpė ir į ankstesnius renginius – tiek A. Mickevičiaus, tiek M. Mažvydo bibliotekose. Abiem atvejais žydiškomis melodijomis (kaip sakė L. Lempertienė: nuo klasikos iki klezmerių) širdį virpino smuikas – vilniečių Izraelio rašytojų pristatyme griežė Saulė Buikaitė, Suškeverio parodos atidaryme – Veronika Žukaitė.

* * *

Kultūros *dienų* entuziastams didžiausias iššūkis (ir vilionė) visad būna išvykos į tolimesnį Lietuvos kraštą. KPD, organizuodama Europos žydų kultūros dienas, pasi-stengia – štai pernai vykome į Pakruojį pasidžiaugti gražiai atgimusia medine sinagoga, pavaikščioti, istoriją išmanančios gidės vadovaujami, po štetlą, o šiemet pilnas autobusas dardėjome Žemaitijon, Mažeikių rajonan – susipažinti su Tirkšlių ir Sedos žydišku paveldu. Esu įspūdišiais ir apie pabuvimą Pakruojyje „Draugo“ kultūros priede pasidalijusi, dabar manyje atsišaukia pakruojiškis pasakojimas (ir išklausytas, ir pačios sudėliotas) lyg vientisas, nors ir iš skirtingų siūlelių išaustas, žydiškas audinys, o štai šie žemaitiški įspūdžiai tokie margaspalviai, keliasluoksniai, persiklojantys ir atsiskiriantys, neišbaigta fragmentiški (šis mozaikiškumas irgi turi savo žavesio).

Gausia keliauninkų grupė – jai, kaip ir pernai, vadovavo KPD atstovė Nijolė Narbutaitė – atvykę prie Tirkšlių kultūros centro, buvome svetingai sutikti ir šeimininkų, ir paveldosaugos reikalus Mažeikių rajono savivaldybėje kuruojančios Rūtos Končiutės-Mačiulienės. Po savo keturias valandas trukusios kelionės buvome ir pavaišinti, ir trumpai po miestelį pavadžioti. Mūsų gidė – žemaitišku pasveikinimu sutikusi vietinė mokytoja p. Stanislava, regis, buvo parengusi ilgą pasivaikščiojimą ir ilgą pasakojimą, deja, jai tebuvo skirtas pusvalandis – mat mūsų laukė numatytoji turininga programa salėje. Tad tik skubiu žingsniu nuėjome iki žymiojo Tirkšlių pušyno (gal privalu rašyt: Pušyno?), kuris anuomet ir žydų Palanga vadintas, mat itin mėgta čia pasivaikščioti bei pasilinksminti; pakiliais žodžiais mums buvo išgirtas vietinis „amfiteatras“ (vyksta įvairiausi renginiai), į kurį žvelgėme nuo kriaušio – tolėliau regėdami miestelio namukų sankaupą su bažnyčios smaile; privalomas stabtelėjimas buvo ir pušyno pakraštyje įsikūrusiose kapinėse su medine koplyčia – juk tai puiki proga prisiminti ir čia palaidotus, ir kitur atgulusius garsiuosius tirkšliškius – štai Tirkšliuose yra gimęs garsusis muzikas Konradas Kavakas...

Gal ir nuvylė mieląją gidę, turėjom skubėti į salę, kur mūsų laukė turi-

Atnaujintas Zavelio sinagogos fasadas

Zavelio sinagogos vidaus fragmentas

ninga, galima sakyti, edukacinė ir meninė programa. Mažeikių paveldosaugininkė Končiutė-Mačiulienė pasidžiaugė, kad Tirkšliai yra išsaugoję sinagogą, dabar KPD pastangomis atliekami tvarkybos darbai... Suteiktas žodis ir mūsų bendrakeleivei D. Varnaitei, o ji, dar „vakar“ vadovavusi KPD, priminė išlikusių Lietuvos medinių sinagogų saugojimo misiją (jos pačios iki šiol pasišventusiai vykdyti).

Po neilgų įžangos kalbų pereita prie vaizdinių pasakojimų... Skaudžiu prasmingumu atliepė trumpas filmukas – dvi Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazijos gimnazistės pakalbino Pikelių kaimo senolę (labai laiku – netrukus iškeliavusią Amžinybėn), ir ši pasidalijo tolimais prisiminimais – ir draugiška prieškario bendryste su kaimynais žydais, ir karo meto širdperša: išvežti, sunaikinti... Tikrai istorinę vertę turintis gimnazistų sumanymas – nesinori sakyti „projektas“ (šis žodis dažnai priešaukia sąsajas su konjunktūriniu gebėjimu pasinaudoti dosnioniomis fundacijom).

Po to irgi mažeikiškių duetas – Mažeikių Gabijos gimnazijos tolerancijos centro vadovės Rima Skrodenytė ir Regina Dirginčienė – viena kitą papildydamos perskaitė pranešimą apie Tirkšlių žydų bendruomenę, taigi pristatė savo projektą. Taip, vertingas darbas – surinkti istoriniai, statistiniai duomenys (istoriniuose šaltiniuose žydai Tirkšliuose paminėti jau XIII a., daugiausia jų įsikūrė XVII–XVIII a., namai telkėsi miestelio centre, sinagoga XIX a. jau stovėjo ir pan.) Tik, viena, aš vis dar neįprantu prie specifinės „tolerancijos“ reikšmės, antra, autorėms pristačius savo darbą kaip išpareigojimą istorinės atminties tyrimui, liko erdvės abejonėms: tai VISA miestelio istorinė atmintis?..

Po to pažiūrėjom netradicinį spektaklį, net iš Kauno atvežtą – „Shalom, Bellissima!“ Aktorei Olitai Dautaraitėi persikūnijant į Bellą Shirin, pasakota šios Kaune jau po karo gimusios, ilgokai ir Izraelyje pagyvenusios, vėl į gimtąją – mylimą – miestą sugrįžusios gyvenimo istorija (dar Kaune tebesitęsianti). Tai Inos Pukeitytės režisuotas kone „performansas“ – mat Bellai pasakojant savo gyvenimą, ją klausinėjantys ir jos klausantys du jaunuoliai (Kamilė ir Rokas) scenoje ruošia tradicinių žydiškų patiekalų vakarienę, o jais (pvz. sumuštinukais su neįprasta silkių užtepėle) – staiga pagausėjusiais – vaišinta visa salė. Spektaklis „normalaus formato“ – ir su pertrauka (pamintijau: būtų dar buvę linksmiau, jei atvykę į Tirkšlius būtume pataikę į vilniečių gastroles...)

Po spektaklio jau tekinom nulėkėm iki senos medinės Tirkšlių sinagogos, ją iš visų pusių apžiūrėjom, į vidų nepatekdami, jokių komentarų apie ją nebesulaukdami. (Gal visi komentarai išsakyti prieš renginį? Bet juk „ekspozitą“ prieš akis turint, žinios būtų paveiksmėnės...)

Ką gi, turėjom skubintis, mūsų dar laukė netolimoji Seda, prie Varduvos upelio įsikūrusi.

Beje, abiejuose miesteliuose, Tirkšliuose ir Sedoje, širdį džiuginusiuose tvarka ir – tegu kukliu – grožiu, mums gidėmis buvo vietinės entuziastės mokytojos (gal jau ir senjorės). Prisiminusi pernykštes vaikšty-

nes po Pakruojį su atsivežtąja istorike, štetlo žinove, turėjau progą įvertinti, kad kiekvienas variantas – tiek konkrečios srities specialisto, tiek savamokslinio vietinio entuziasto – turi savus privalumus ir trūkumus. Išties negalėjo nežavėti abiejų mokytojų meilė savam miesteliui, autentiškas gyvos (pastarųjų dešimtmečių) istorijos išgyvenimas. Štai sėdiškė gidė Genovaita vis įterpdavo: „O Sąjūdžio laikais mes...“; bet, kita vertus, ji, nuvedusi į medinę baroko (ypač išryškėjančio interjere) Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią, mums susidomėjus senais laikais dvelkiančių paveikslu, prisipažino: „Visada turistams pasakau, kad esu sovietinių laikų mokytoja, apie bažnyčią nedaug žinau...“

Bet P. Genovaita entuziastingai pristatė netoli bažnyčios esančius paminklus – biustą trumpai čia pasidarbavusiam Antanui Baranauskui, kuklius ir skoningus monumentalius Vytauto metams (1930-iesiems) pažymėti bei kritisiams vadinamosiose Sedos kautynėse 1944 spalį pagerbti; kiek skeptiškiau nurodė taką link vietinio Lurdo, regis, neseniai kunigo iniciatyva atsiradusio.

Būtosios žydų istorijos epizodus p. Genovaita irgi priminė – štai mieste lyje buvusios net 53 jų parduotuvės, namų daug, bet – ne prašmatnių... Sinagogą – jos prisiminimą – irgi pagerbėme: pastovėjome ties plynu lauku, dar plytų pamato įrėmintu, su neseniai pastatytu atminimo ženklu. Greta įrengtame stende esančios nuotraukos liudijo medinę sinagogą tvirtai stovėjus tarpukariu, vargianiau – XX a. antroje pusėje... P. Genovaita liūdnai paliudijo pastatą išnykus Nepriklausomybės laikais...

Mūsų gidė buvo nusiteikusi mums dar daug ką papasakoti ir parodyti – štai tik užsiminė apie poetą Vytautą Mačernį, besimokiusį Sedoje... Bet jau buvom priartėję, gal ir peržengė vairuotojui galiojantį grafiką, tad skubėjome susėst jau užvestan autobusan. Bent man sukrebždėjo: gi dienos misija nepilnai įvykdyta – minėti ir Sedos senieji žydų kapai, na, gal tik jų buvimo likučiai – neapplanstyti...

Bet kalnę permušė (gal ją ir išpirkdamą) vilionė: verta atvažiuot į Sedą ekskursijon, ne vienatei, bet daugiasluoksnei, įvairiaspalvei kaip pats gyvenimas, šiandieną su istorija perklojančiai, įvairius vardus prikeliančiai...

Na štai, regis, ir dovanotam arkliui į dantis pažiūrėjau...

*<http://www.zyдай.lt/lt/content/viewitem/752/>

Tirkšlių sinagoga

Lidijos Šimkutės kūryba dviejų skirtingų kultūrų šviesoje

Juozas Algimantas Krikštopaitis

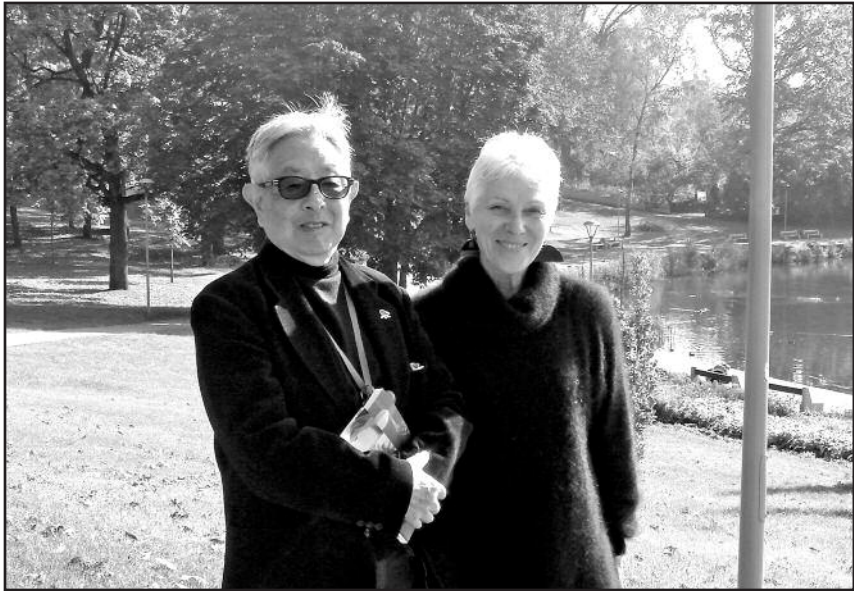
Lidijos Šimkutės pastarųjų metų poezijos rinkinys „Baltos vaivorykštės / White Rainbows“ jau pasirodė japonų kalba: ジア・シュムク / White Rainbows – Japanese / English; poeziją išvertė ir pristatė Kōichi Yakushigawa. – Chikurinkan leidykla, Osaka, Japonija, 2018 m. Tai trečioji poetės poezijos rinktinė Japonijoje. Veik prieš dvidešimtmetį austrų poetas Christian Loidl į vokiečių kalbą išvertė L. Šimkutės poeziją (Limes, 1995) ir rinkinį „Balti šešėliai“ (Weisse Schatten, Wien, 2000).

Idomu tai, kad abu poezijos vertėjai, atstovaujantys skirtingų kultūrų mentalitetams, apibūdindami Lidijos Šimkutės kūrybą, pasiūlė skaitytojams labai artimas pagal turinį išvadas. Šį teiginį mėginsime pagrįsti.

JAPONIŠKAS POŽIŪRIS

Poetas, fotografas, vertėjas, profesorius emeritas Jakušigava Koiči (Kōichi Yakushigawa), pristatydamas Lidijos Šimkutės kūrybą poetų sambūryje (Osaka, 2017 m.), teigė, kad jos eilėdara yra daug senesnė už tą, kurią mes vadiname *haiku*.

Profesorius iš Japonijos, kalbėdamas apie bendradarbiavimą su Lidija, teigė, kad ji prasidėjo jau gana seniai. Turbūt bus daugiau nei de-

Profesorius Koichi Yakushigawa ir Lidija Šimkutė Poetinio Druskininkų rudens festivalyje

šimtmetis po to, kai buvo išleista Kansai regiono poetų draugijos eilėraščių rinktinė japonų-anglų kalbomis. Jai atsiliepus į rinktinės pasirodymą, Yakushigawa (vienas iš žurnalo redaktorių) susidomėjo jos poezija. Dėmesio rezultatas: Šimkutės eilėraščiai, publikuoti rinkinyje „Vėjo žvilgesys“ (Vilnius, 2003), buvo išversti į japonų kalbą ir paskelbti keliuose 2007–2009 m. draugijos žurnalų leidiniuose Ravine (163–172), Kyoto, Japonija) bei elektroninėje svetainėje. Vėliau Šimkutės eilėraščių rinkinius „Mintis ir uola“ (2014), „Kažkas pasakyta“ (2016) savo lėšomis išleido Yakushigawa (Chikurinku leidykla Osakoje). Po šio paviešinimo skaitytojai jau galėjo įvertinti poetės kūrybą ne tik Japonijoje, bet ir platesniame areale.

Kaip pastebi Yakushigawa, daugelis pasisakančiųjų apie Šimkutės kūrybą pabrėžia jos eilėraščių trumpumą. Iš tikrųjų, maži, bet išraiškingi įvaizdžiai be juos papildančių siužetinių intarpų ir kiti originalūs dalykai dažnam skaitytojui sukelia nuostabą. Taip pat pasigirsta balsų, kad jos pasaulis yra kaip ir haiku poeto (haikiškas). Iš vienos pusės tokie atsiliepimai yra teisingi. Kita vertus, Donaldas Kynas savo veikale „Japonijos kultūra“ teigia, kad Vakarų poetai iš haiku poezijos yra išmokę taupyti žodžius, ieškoti raiškių įvaizdžių, atsisakyti posūkių į realaus gyvenimo detales. Galbūt Lidijos eilėraščiai šiuo požiūriu ir yra haikiški. Jei atkreipsime dėmesį į skiemenų skaičiaus 5-7-5 santykį, tai šis formatas netinka aiškinti poetės eilėdaros ypatybių. Pagalvokime, kodėl pasirinkta tokia eilėraščio forma? Vakarų poetai, kopijuodami skiemenų skaičių 5-7-5 eilėraštyje, gal-

Iš k. : Dmitro Čeredničenka, Lidija Šimkutė ir Christian Loidl

voja, kad jis tampa haiku, tačiau kiekvieno eiliuoto teksto negalime vadinti haiku. Beje, santykis 5-7-5 yra natūralus japonų kalbos ritmas, kilęs iš vietinių krašto sąlygų ypatybių, iš jos kultūrinės patirties; todėl galima teigti, kad už Japonijos ribų atsiradęs minėtas skiemenų skaičius praranda Japonijai charakteringos eilėdaros prasmę.

Yakushigawa prisimena: kai jam 2014 m. Lietuvoje teko dalyvauti tarptautiniame Poetiniame Druskininkų rudens renginyje, festivalio tema vadinosi „Kanoninės formos – reliktas ar poezijos pamatai“. Čia iškilo diskusijos kryptis, siek tiek paaikškinanti klausimą: „Ar forma 5-7-5 yra reliktas, ar pamatas?“ Pavyzdžiui, angliškai kalbančiuose kraštuose yra žinoma herojinio epo forma. Epinis turinys tiksliai atitinka eilėraščio formą, kuri ir šiais laikais naudojama. Šią tiesą prof. Yakushigawa suprato, skaitydamas anglų poetų kūrybą. Išanalizavęs šią situaciją, profesorius suprato: kai norime herojinius posmus įstatyti į japonų kalbos rėmus ir sukurti tariamai japonišką poemą, tai rezultatas netikėtai tampa pajuokos objektu. Eilėraščio forma, kaip teigė festivalio pirmininkas, prieš suiformuojant turi patirti išbandymą: subręsti maldos stadijoje – turi būti nuolat kartojama, kol atsirast tam tikras (specifinis) ritmas, kurį galėtume pavadinti tautiniu, būdingu jo kilmės arealui.

Tai reiškia, kad Lidijos Šimkutės eilėraščiai nebūtinai turi ryšį su haiku, nors ypatingai trumpi, taupiai surešti įvaizdžiai, neturintys jų turinio plėtotės, rodo tokį panašumą. Todėl poetas ir vertėjas Yakushigawa yra įsitikinęs, kad Lidijos Šimkutės eilėraščiai yra daug senesni už haiku, atėję iš archajinių laikų, kai moterys žynės skelbė šventas maldas, vienijančias gentainius. Netgi gramatiškai suvokti Lidijos eilėraščius yra ne taip paprasta. Dera įsidėmėti: eilėraštis nėra tekstas. Nors visur naudojami tie patys rašto ženklai, bet nuo eilėraščio rašto ženklų skiriasi tuo, kad jie ateina kaip šventi tekstai, tarsi ištarti žynių. Jei jos eilėraščių neskaitysite širdimi ir atmesite kaip nesuvokiamus, jie bus tik rašto ženklų junginys. Jeigu neįjungsime širdies, nesužadinsite pasąmonės gelmių, jos eilių galite ir neskaityti.

EUROPIETIŠKAS POŽIŪRIS

Austrų rašytojas, kritikas ir poetas Christian Loidl, vertęs Lidijos poeziją, pirmoje apžvalgoje („Kūno garsai: Lidijos Šimkutės poezija“, Limes, January. 1995, Austria) pripažįsta, kad jos poezijoje susijungę paprastumas ir elegancija, rimtis ir žaismingumas. Jos eilėraščiai persunkti pagonišku gamtos, kūno, kalbos, emocijų ir sakralumo pajautos vienybe, čia viskas svyruoja tarp nuojautos ir paslapties. Pausės žodžių sekoje lygiai taip pat natū-

ralios, kaip ir alsavimas; taip dingsta siena tarp kalbėjimo ir klausymo, tarp supratimo ir paslapties. Šitame poetės pasaulyje šoka ir žaidžia jos minčių garsai – tarytum Baltijos šviesoje, gintaro saulėje – dingi, kol jų dar nebuvo palietusi krikščionybė.

O išleistame Šimkutės poezijos rinkinyje „Balti šešėliai“ (Weisse Schatten / *White Shadows* Weisse, Edition *Selene*, Wien, 2000), knygos įvade Loidl rašo, kad poetės eilėraščių sukeltas įspūdis greitesnis už mintį. Eilės išnyra tarsi totemai, tarsi kaukės ir suskamba kaip ritmiška, netiesinė lietuvių vokalinė muzika; klostosi archajiško bei jaunatviško, modernaus ir drauge labai gyvybingo pasaulio įvaizdis. Šiam ypatingam pasauliui nereikia žodžių žaismo, keistenybių ir ekstravagancijos. Eilėraščiai yra tarsi esencijos ir formulės. Šimkutės eilėraštis tapatinasi su tyla. Ši meditatyvi kokybė Loidl šamo nei siūlo teiginį, kad ši ypatybė atsivėrė dar prieš suiformuojant kalbos sąvokai. Tad „Kokiu būdu ši kokybė atsiranda? Galbūt tai Lietuvos moterų archajinis prokalbės reliktas, Lietuvoje dar vis sklandantis“? Be abejonės, Šimkutės poezija turi polifoninę formą, būdingą mistinei kalbai, kai fizinių daiktų negalima atskirti nuo metafizinių; čia jų reikšmės persipina, ištirpsta ribos tarp individo ir gamtos:

MANO PASLAPTINGOSE ŽEMĖSE

*ošia jūros banga
toje jūros bangoj
plaukia pradžia*

Analogijos tarp „mano paslaptinių žemių“, „jūros bangų“ ir „pradžios“ yra archetipinės; jos nesusiveda į vieną prasmę. Jų tėkmė, atsispindėjusi eilėraščio struktūroje, slenka tarsi nuo vienos bangos iki kitos; tarp bangų įsiterpia tyla arba tuščia pauzė.

Šimkutės eilėraščiai mums asocijuosi su Japonija, su tos šalies poezija, kur vienas ryškus įvaizdis, apsuptas tylos žiedo, pasako daugiau negu milijonas žodžių.

K. Jakushigawos tekstą iš japonų kalbos išvertė **Vytautas Dumčius**.

C. Loidlas knygos įvadus parašė vokiečių ir anglų kalba. Į lietuvių kalbą išvertė **L. Šimkutė**

Koichi Yakushigawa gimė 1929 m. Kyoto. Poetas, vertėjas (išvertė Phillip Larkin, Seamus Heaney, Lidijos Šimkutės ir kitų poetų kūrybos), fotografas, prof. emeritas, redagavo „Ravine“ literatūros žurnalą. Vienas iš vadovaujančių darbuotojų Kansai Poetų Sąjungos valdyboje. Dirbo Doshiba universitete, Kyoto kaip anglų kalbos profesorius. Kelių poezijos bei poezijos-fotografijų albumų ir akademinių knygų autorius. Japonijos imperatoriaus apdovanotas už kultūrinę veiklą.

Christian Loidl (1957–2001) Gimė Linze. Studijavo literatūrą ir psichologiją Vienos universitete, įgijo daktaro laipsnį 1984 m. Poetas, vertėjas, kritikas. Praktikuojantis Tibeto budistas. Laisvas rašytojas, poezijos skaitymų atlikėjas kartu su žinomais muzikantais. Pradžioje jį įtakojo „Beat generacijos“ poetai. Su kolega Vienoje įsteigė Poezijos akademiją.

Karolis Strautniekas –

garsus modernios dienos menininkas, tebeturintis dvi ausis

Ieva Marija Mendeikaitė

Save kaip nevaržomą rutinos ir jokio darbo grafiko neturintį menininką įvardija pats Karolis Strautniekas. Dirbdamas ir gyvendamas Vilniuje, šis grafikos dizaineris sugebėjo padaryti itin įspūdingą karjerą, o jo darbų unikalumas kalba pats už save. 2011 m. baigęs Vilniaus dailės akademiją, Karolis iškart pradėjo dirbti su kūrybos industrijomis bei reklama, ir žinoma – animaciniu ir grafiniu dizainu. O 2013 metai jau buvo lemtingi, kadangi čia susipažįstame su menininku, kurį taip gerai šiuo metu žino miestiečiai; būtent šiais metais Karolis nusprendė savo dėmesį skirti tik grafinio dizaino, iliustracijų ir animacijos sferai. Ir nuo tų metų grafikos dizaineris tapo žinomas ir tokioms kompanijoms, kaip Adobe, Audi, Air France, Creative Review, Facebook, Forbes, GQ, Honorific London, Motorola, New York Times, The Washington Post ir daugeliui kitų. Tačiau, nepaisant visų šių gigantų, kurie nori dirbti drauge su Karoliu Strautnieku, jis vis tiek išlieka ramus, geras ir paprastas žmogus, nesigiriantis nei daug pasakojantis apie save ar savo projektus.

Lietuvoje Karolis Strautniekas taip pat žinomas dėl savo projekto, atlikto kartu su „Kino pavasario“ organizatoriais – teminio plakato sukūrimo, kuriame šviesiai persikinės spalvos fone merginos plaukus lėtai suvelia vėjas, o pro ausis prabėga lengva šio gamtos reiškinių gausa. „Iliustraciją galima skaityti įvairiai“, – sako K. Strautniekas. „Viena vertus, matome lengvą pavasarišką vėjo gūšį. Vėjas simbolizuoja naujus išpūdžius, kuriuos mums atneša kinas. Jis pakelia, suvelia plaukus ir mintis, pažadina... Kita vertus, darbas gali ir sukrėsti. Jis atspindi dramą, kuri vyksta pasaulyje šiuo metu ir yra perteikiama festivalio filmuose.“ „Man patinka, kad ‘Kino pavasaris’ suteikia laisvę kūrėjams interpretuoti festivalį. Mano darbas ‘Nauji vėjai’ nėra pagal užsakymą sukurtos reklaminės kampanijos dalis. Šis piešinys yra asmeninė festivalio interpretacija. Viliuosi, kad festivalio žiūrovams ji patiks“, – teigia K. Strautniekas.

O kur šis menininkas semiasi tiek įkvėpimo? Atsakymas gana paprastas. Karolio darbo vieta – kompiuteris, stalas, ant palangių – daugybė gėlių ir augalų, tam, kad vieta būtų kuo mažiau apšviesta, o tai iliustracijų autoriui padeda susikaupti ir sutelkti visą susikaupimą į piešinius. O kai šiuos langus atidaro, išgirsta daugybę šmirinėjancio Vilniaus garsų – troleibusai, žmonių žingsniavimas, šunų lojimas. Senamiestis juk. Šią idilišką menininko darbo vietą papildo ir lentynos, kuriose prikrauta įvairaus dydžio alchemijai naudojamų kolbų, stiklainių ir vamzdžių. Grafikos dizaineris prisipažino, kad šią savo „įrangą“ pradėjęs kaupti, kai atsitiktinai nusipirko vieną iš stiklainių blusturgyje ir nuo to laiko nebegalėjo sustoti. Vienas šių stiklainių netgi turi auksinę žuvelę, kuri jame kuo ramiausiai plaukioja. Ir nors šiame stiklainyje tėra vienas dumblis, kolegos iš darbovietės nusprendė žuvytei padaryti kartoninį TV komplektą, tad problema tarsi ir išspręsta.

K. Strautniekas, nors yra rutinos nevaržomas menininkas, tačiau kartais labai mėgsta jos laikytis. Savo dieną dažniausiai pradantis anksti (apie septintą valandą ryto), tačiau ką tik atsikėlęs iliustruotojas jau būna pilnas energijos ir pasirengęs nudirbti visus dienos darbus. Ir nors, kaip ir daugelis iš mūsų, ryte skiria pusvalandį žiūrėjimui į telefoną esančias naujienas (kas gali jį kaltinti, jeigu turėdamas tiek sekėjų, kasryt pasižiūri į savo pranešimus), tačiau vis tiek Karoliui prasmingiau atrodytų skirti tą laiką knygai arba kažkokiam minimaliam rašymui, tačiau kada nors jis tikisi, kad šis telefono pranešimų stebėjimo įprotis pasikeis. Dėl pusryčių įpročio dar galima padvejoti, kadangi autorius kiekvieną rytą valgo tą patį – ritinėlių mocarelos sūrio, du pomidorus, truputėlį baziliko ir viską užsi-

Karolis Strautniekas. *Personal shopper*

geria stikline vandens iš čiaupo. Kavos grafikos dizaineris negeria, tiesiog nemato tam reikalo, kadangi ryte jau būna pilnas energijos kaip ką tik įkrautas telefonas.

Savo darbo studijoje Karolis būna apie devintą. Ten atlieka mažus darbelius ir kiekvieną dieną įgauna vis truputėlį daugiau patirties, nei prieš tai. Vienas patirties perlas iš iliustruotojo lūpų pasiekia ir mus: „Dalinkitės savo kuriamu darbo progresu. Žmonėms iš tiesų yra labai įdomu, kaip tam tikras darbas yra gaminamas ir kokius etapus turi praeiti, kad pasiektų savo finalinę formą. Ši procesą stebėję žmonės daug labiau susidomės ir finaliniu darbo rezultatu.“

„Kalbant apie kasdienes kūrybinius iššūkius – aš neturiu jokių specialių triukų. Atsimenu – gal tik kokį kartą darbo studijoje man teko išeiti pasivaikščioti, nes reikėjo pravėdinti galvą nuo susikaupusių minčių. Tačiau dažniausiai, kai reikalai suprastėja ar įkvėpimas apleidžia, aš tiesiog atsisėdu, susikaupiu ir padarau viską, ką galiu, kad įgaučiau daugiau energijos.“ Na, tokio ryžtingumo galima tik pavydėti. „Kai aš surimtėju ir įgaunu tam tikrą susikaupimą, užsidedu ausines, taip izoliuodamas save nuo visų, aplink esančių garsų, tarsi pastatydamas sieną tarp savęs ir išorinio pasaulio.“ O visą kitą susikaupusį stresą K. Strautniekas pašalina žaisdamas futbolą. O jis futbolą žaidžia nors kartą per savaitę. „Visas stresas ir neramios mintys išgaruoja savaime“.

Šis unikaliu ir savitu stiliumi išsiskiriantis, daugiau nei penkerius metus iliustracijas kuriantis K. Strautniekas pripažįsta, kad kūryba – sudėtingas ir kartais itin varginantis procesas. Nors norėtų daugiau dalytis sėkmės istorijomis, vis dėlto pastaruoju metu nuo įprastų darbų stengiasi atsitraukti ir ieškoti naujų išraiškos for-

mų. Iliustruotojas – gabus menininkas ir save mato ne tik kaip iliustruotoją (nors taip prisistato). Šiuo metu Karolį ypatingai traukia fotografavimo menas, jis jaučia, kad jam tai daryti tampa labai malonu ir įdomu. Pasak iliustruotojo, tam tikras savo specialybės įvardijimas varžo galimybes eksperimentuoti, pasinerti į naujas savo mėgstamas, bet nebandytas sferas. Tad, pažvelgus į Karolį ir jo darbus, įgavus milžinišką kiekį įkvėpimo, apima didžiulis noras eksperimentuoti, piešti, kurti, rašyti ir kitaip save išreikšti; svarbu ne dvejojti, o veikti. □

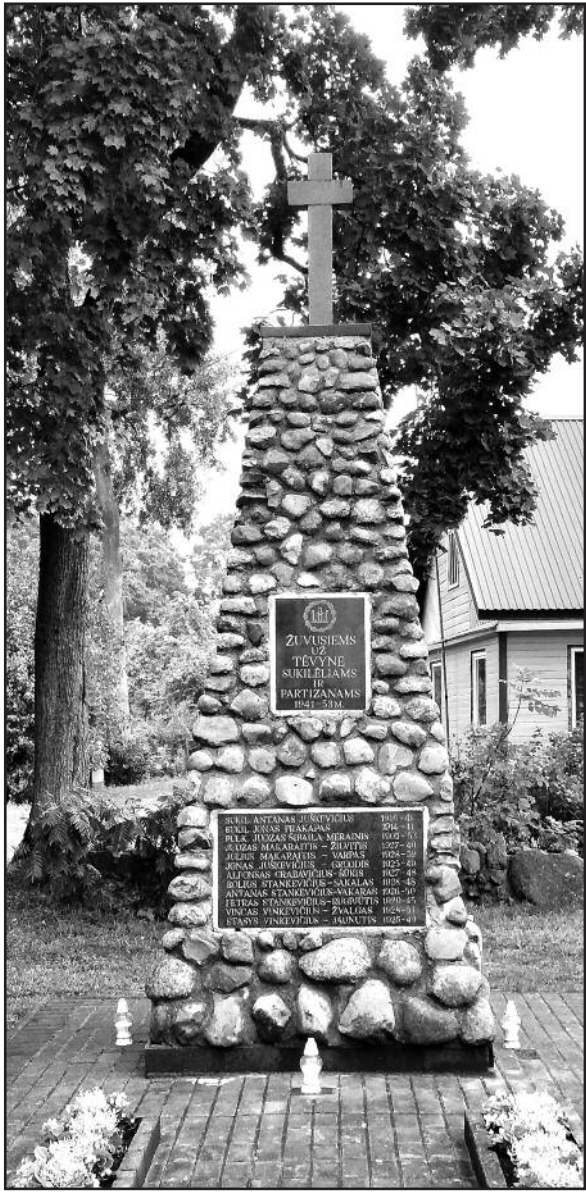

Karolis Strautniekas. *Honorific*

Vanagas

Atkelta iš 3 psl.

Nedzingėje – daug žmonių, kurie daugiau ar mažiau prisilietę prie istorinių įvykių. Visų dėmesio centre – Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskienės šeima. Ši likimo ir gerų žmonių išsaugota žymaus partizanų vado dukra šiandien turėtų gerai jaustis Nedzingės bažnyčioje, kur 1945 metais buvo slapta sutuokti jos tėveliai. Iškilmingos Mišios, bažnyčioje giedantis iš Senosios Varėnos atvykęs bažnytinis choras, sakralią bažnyčios erdvę puošiantys Ramanausko-Vanago portretai, paslapties kupinas kūrinys, primenantis naktį vykusias partizanų vado jungtuves, puikių etnomuzikos žinovų atliekamos partizanų dainos, Kauno šaulių vyrų choro pakiliai atliekami kūriniai ... Trumpa atokvėpio minutė prisimenant Nedzingės bažnyčioje įvykusią tėvelių tuoktuvių ceremoniją. Galima nors trumpam pamiršti daugelio metų ryžtingus darbus, visuomenei ir politinėms bei valstybės institucijoms primenant jų pareigą

Paminklas žuvusiems partizanams Nedzingėje.

P. Dumšienės nuotr.

įvertinti Lietuvos partizanų kovų svarbą, surasti ir nuteisti partizanų būdėlius bei išdavikus, daug dvasios jėgų reikalaujančius apsilankymus KGB kankinimų kameroje, liudijimus renginiuose, skirtuose komunistinių nusikaltimų Lietuvoje tyrimui ... Tėvų vedybų istorija, jos paslaptis – dukters sielos lobyno brangakmenis, nušvietęs jos našlaitystės dienas. Bažnyčioje susirinkę žmonės tyliai klausosi liudijimo: „Po jungtinių klebonas pakvietė naujai sukurta šeimai ir liudytojus kukliai vakarienei į Nedzingės kleboniją. Vedybų dokumentai sudedami į stiklo butelį ir užkasami. Praėjo daugelį metų, kai vėl atkurtoje Lie-

tuvoje buvo bandomos surasti šios brangios relikvijos, bet klebonija sovietmečiu tiek buvo niokojama, kad stiklo butelio su vedybų dokumentu rasti nepavyko.”

Po istorinio pasakojimo Ramanausko-Vanago dukros mintys grįžta į esamą laikmetį. Ji primena, kad laisvės kovų šmeižimai labai stiprūs, kad nuolat tenka budriai budėti.

Varėnos rajono meras istorikas Algis Kašėta pranešė, kad Varėnos rajono savivaldybės taryba įsteigė Adolfo Ramanausko-Vanago premiją.

Varėnos rajono savivaldybės taryba rugpjūčio 28 d. posėdyje priėmė sprendimą dėl Adolfo Ramanausko-Vanago premijos įsteigimo. Ši premija įsteigta pagerbiant Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio deklaracijos signataro, Ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago asmenybę. A. Ramanauskas-Vanagas savo partizaninės kovos kelią pradėjo ir didžiąją jo dalį praėjo Varėnos krašte.

Pirmoji Adolfo Ramanausko-Vanago premija bus įteikta šiemet lapkričio 29-ąją, šio legendinio Pietų Lietuvos partizanų vado žuvimo dieną. Visais kitais metais premija bus teikiama gegužės mėnesį, minint Partizanų

pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dieną Varėnoje arba Merkinėje.

Kviečiamas kalbėti Juozas Pečiūš – Laisvės kovų dalyvis. Tai jo ir bendraminčių dėka Nedzingėje pastatytas paminklas, kuriame išvardinti visi žuvusieji Nedzingės apylinkių kovotojai. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Juozas Pečiūš ir dar keletas likusių gyvų partizanų ar jų ryšininkų bei pagalbininkų sumanė pagerbti žuvusius partizanus ir 1941 metų sukilėlius statydami jiems paminklus. Lėšas paminklams surinkti padėjo kunigas Alfonsas Svarinskas. Atminimo renginiai prisimenant žuvusius partizanus Nedzingėje vyksta Juozo Pečiūš iniciatyva, nes iš penkių paminklų statytojų iniciatyvinės grupės, ponas Juozas liko tik vienas. Paminėjimus organizuoti visados padeda dabartinis Nedzingės šaulių vadas Albertas Jakubauskas. Kariško ryžto ir senatvėje nestokojantis Juozas Pečiūš pasakoja, kad ne visi buvo patenkinti paminklo partizanams atsiradimu, jis buvo apliejamas dažais ir visai kitaip niokojamas,

kol pagaliau vienas niokotojas neišvengė baudžiamosios atsakomybės.

Gimęs 1927 metais prie Punsko, 1942 metais persikėlė į Sapiegiškį – kaimą Nedzingės valsčiuje. Už ryšius su partizanais buvo teistas 10-čiai metų ir ištremtas į Sibirą. Už pagalbą partizanams yra gavęs Ramanausko-Vanago ir Kazimieraičio padėkos raštą. Kaip savo sunkiausią ir atsakingiausią darbą įvardijo, kai su kitais talkininkais reikėdavo partizanams parvežti iš Kauno uniformas ir vaistus. Į Alytų iš Sapiegiškio eidavo pėsčiomis. Talkininkavo tuo metu, kai Nedzingėj buvo Ramanausko-Vanago vadavietė. Teko padėti įrengti atsarginį partizanų bun-

kerį Samanynės miške.

Buvo ir toks laikotarpis, kai Ramanauskas-Vanagas slapstėsi Juozo Pečiūš uošvių namuose (Juozas buvo Boliaus Juškevičiaus žentas). Tai buvo tas laikas, kai žymus partizanų vadas Kazimieraitis žuvo, o kunigas Nečiunskas buvo suimtas.

Ramanausko-Vanago pagerbime dera kalbėti apie knygas. Slapstydamasis, patirdamas nuolatinį mirties pavojų, partizanų vadas pats rašė partizaniško gyvenimo dienoraštį, sugėbėjo sumaniai išsaugoti rankraščius, jo prisiminimai apie rezistencijos organizavimą, kovas prieš bolševizmą buvo išleisti knygoje „Daugel krito sūnų”.

Pasikalbėti apie partizanų paminėjimą savo išleistose knygose atvyko Benjaminas Kondrotas, knygų serijos „Kūrėjų pėdsakais” leidėjas. Tai išsami Lietuvos regionų literatūrinės kraštotyros serija, skirta mūsų valstybės regionų ir atskirų vietovių literatūriniam paveldui. Knygose iš užmaršties prikelti originalūs šaltiniai ir faktai apie Lietuvos kultūros ir meno kūrėjus. Apie kūrėjus kovotojus už Lietuvos laisvę irgi rašoma, jie minimi daugelyje serijos knygų, o jų išleista net 18.

Iškilmingos nuotaikos minėjimui suteikė poezija, muzika, giesmės ir dainos, dailės kūriniai. Bažnyčioje giedojo Senosios Varėnos bažnytinis choras „Sonata” (vadovė Ilona Zalanskienė). Meninėje programoje pirmoji pasirodė Judita Jakubavičiūtė-Iksakalienė. Labai jautriai padainavo „Mamyte, nupirk žirgelį”. Kilusi iš Nedzingės, dirba Varėnos kultūros namuose, Varėnos ansamblių dalyvė. Rimas ir Dalytė Vaicenavičiai (iš etnomuzikos ansamblio „Kūjeliai”), ypatingu dainavimo stiliumi labai tiko sakralioje bažnyčios erdvėje. Jaučiausia ansamblio dalyvė buvo pristatyta kaip partizano proanūkę. Pasiteiravau išmanančių žmonių, ir jie sakė, kad mergaitė yra giminaite partizanų iš Ramanausko-Vanago žmonos Birutės giminės.

Muzikinę-poetinę kompoziciją Ra-

manausko-Vanago partizaninio gyvenimo tematika sukūrė Sarapyniškių kultūros namų etnografinis ansamblis (vadovė Milda Balkuvienė). Kariškos nuotaikos dainas energingai atliko Lietuvos šaulių sąjungos Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės (Kaunas) choras „Trimitas” (vadovas šaulys Vincentas Kursas). Partizanų dainas dainavo ir atvykęs Perlojos kultūros namų folklorinis-instrumentinis ansamblis (vadovė Irena Stoškuvienė).

Menininkas Vytautas Baublys iš Varėnos sakralioje bažnyčios erdvėje eksponavo Adolfo Ramanausko-Vanago portretus ir kūrinį, skirtą slaptooms partizanų vado tuoktuvėms Nedzingės bažnyčioje. Renginį organizavo Nedzingės kultūros namai. Nuširdžiai talkininkavo ir Jaunieji Nedzingės šauliai, vadovaujami Alberto Jakubavičiaus. Viso renginio metu jie stovėjo garbės sargyboje Nedzingės bažnyčioje ir puikliausiai ištverė nė karto nepasikeisdami. Jų šaunusis vadovas kartu su bibliotekos vedėja buvo ne tik renginio organizatoriai, bet ir pranešėjai.

Po minėjimo Nedzingės bendruomenė pakvietė į gražius bendruomenių namus ir pavaišino pietumis, pakvietė pasikalbėti, padainuoti kartu partizanų dainų.

.....

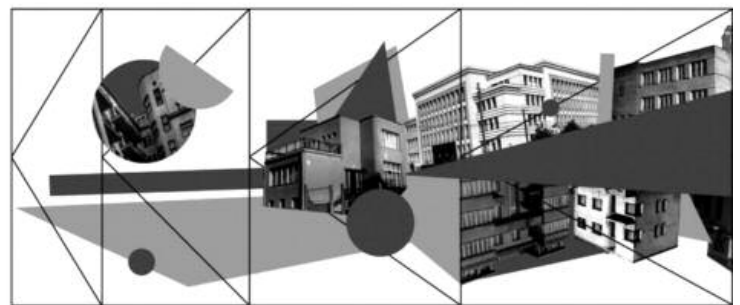
Kai skaitome bendražygių atsiminimus apie Ramanauską-Vanagą, tai visur pabrėžiama, kad žmonės vadą labai gerbė, o ir labai mylėjo. Gal ir už tai, kad jis kančias ir įtampą išblaškėdavo gražiai dainuodamas, grodamas armonika. Tad partizanų dainos posmai, nuskambėję Nedzingėje, tegul bus amžinai išskleista kovų vėliava.

*Prisirinkau nuo Tavo kapo
Rudens priplėšytų žiedų,
O jie tyliai tyliai prašneko
Lyg būtumei prašnękęs Tu.*

*Tu išėjai, o Tavo kelią
Per amžius pergale lydės,
Palinkus diemedžio šakelė
Tau apie laisvę sušnabždės.*

Kultūros kronika

Modernizmas ateičiai

Tarptautinė konferencija

Rugsėjo 12–13 dienomis Kaune vyko tarptautinė mokslinė konferencija, skirta modernizmo architektūros tyrimams ir sklaidai. Konferencijos „Modernizmas ateičiai” metu pranešėjai iš įvairių pasaulio šalių dalijosi įžvalgomis apie modernizmo reikšmę šiandieniniame pasaulyje, tyrinėjo sėkmingus modernizmo architektūros gyvavimo nūdienoje atvejus ir aptarė galimas modernizmo ateities vizijas. Konferencijos pranešimų pagrindu parengti tekstai bus publikuoti kaip atskiras mokslinis leidinys. Unikali modernizmo miestovaizdį turintis Kaunas – gera vieta kalbėti apie XX amžiaus palikimą kaip apie paveldo laboratoriją, kurioje šiandienos kūrybinės interpretacijos ir pasakojimai yra tokie pat svarbūs, kaip ir autentiški praeities ženklai.